

Positionspapir for **Netværk for Risikovurdering og Mærkning af GMO**

Version 20. februar 2025

Indholdsfortegnelse

- 1. Vores position (side 2)**
- 2. Baggrund (side 3)**
- 3. Om Netværk for Risikovurdering og Mærkning af GMO (side 6)**
 - **Retningslinjer for netværkets arbejde**
 - **Liste over organisationer i netværket**

Forkortelser

GMO: Genmodificerede organismer, både "gamle" og "klassiske" GMO'er

NGT: New Genomic Techniques, Nye Genomiske Teknikker, CRISPR Cas9, genredigering, præcisionsmutagenese, De nye GMO'er

Deregulering:

Statslig eller international afvikling af regler eller procedurer for at tillade virksomheder større frihed end tidligere.

1. Vores position

Dette positionspapir for Netværk for Risikovurdering og Mærkning af GMO beskriver netværkets position vedrørende udvikling, anvendelse og regulering af GMO i landbrug og fødevarerproduktion.

Vi mener, at det er nødvendigt at bevare den nuværende europæiske lovgivning for udsætning af GMO, der har hjemmel i [Udsætningsdirektivet 2001/18/EC](#). Udsætningsdirektivet garanterer, at GMO'er - både nye og gamle - bliver risikovurderet, mærket og gjort sporbare fra jord til bord i landbrug og fødevarerproduktion. Vi ønsker ikke, at de nye GMO'er (kaldet Nye Genomiske Teknikker, NGT) bliver dereguleret, som EU-Kommissionen foreslog den [5. juli 2023](#). Vi er på linje med EU-Domstolens kendelser, som ad to omgange i [2018](#) og [2023](#) slår fast, at både transgenetiske og cisgenetiske GMO-teknikker samt de nye genredigerings-teknikker skal være omfattet af EU's Udsætningsdirektiv.

I dag kan genetisk modifikation, herunder genredigering, bruges i kombination med andre kraftfulde teknologier som kunstig intelligens og nanoteknologi. Dette gør anvendelsesmulighederne langt større end tidligere. Denne viden gør det endnu vigtigere at arbejde for at sikre, at Udsætningsdirektivet bevares, og at det gøres stærkere og ikke svækkes i form af forslag om deregulering.

Vores netværk består af en række organisationer fra NGO-netværket i Danmark. Det, der forener os, er ønsket om at bevare Udsætningsdirektivet 2001/18/EC for at sikre, at der også i fremtiden er en ansvarlig GMO-regulering og valgfrihed af GMO-fri alternativer for forbrugere, detailhandlere, producenter, landmænd og forældre m.fl.

Hver organisation har sin egen holdning til og løsning på, hvorfor vi ikke har brug for deregulering af de nye GMO'er, og vi tager afsæt i egen viden om alternativer til GMO-afgrøder i landbruget. Hver organisation anviser alternative valgmuligheder i tråd med eget arbejde med jord, frø/såsæd, dyrkningsmetoder, fødevarerproduktion og forbrugerindflydelse.

Vi ønsker en fremtid med bæredygtige fødevarer-systemer, der understøtter genetisk diversitet og respekterer både natur, dyrevelfærd og forbrugernes valg. Vi mener, at en af de vigtigste kampe for danske forbrugere er retten til at vide, hvad der er i vores mad, og hvordan den er dyrket. Derfor ønsker vi at fremme gennemsigtighed og forsigtighed i produktionskæderne fra jord til bord, og i dette tilfælde betyder det fastholdelse af mærkning, risikovurdering og sporbarhed af nye GMO'er.

2. Baggrund

Udsætningsdirektivet - risikovurdering, mærkning og sporbarhed

Siden 2001 har GMO'er været reguleret i [Udsætningsdirektivet 2001/18/EC](#) i overensstemmelse med [forsigtighedsprincippet](#). Udsætningsdirektivet kræver, at alle GMO'er risikovurderes af et ekspertudvalg i EU, i forhold til om de kan påvirke miljø og sundhed, før de kan anvendes i landbruget. De skal desuden være sporbare og mærkes i alle led frem til forbrugerpakninger for at garantere produktets gennemsigtighed, og for at forbrugere og landmænd har mulighed for selv at vælge, om de ønsker at producere eller købe GMO-mad. Dette gælder også for genmodificerede organismer, hvor der ikke bliver indsat yderligere gener i genomet. Det betyder, at alle genmodificerede organismer i dag skal være identificerbare, sporbare, risikovurderede og mærkede.

Udviklingen af nye genteknikker går hurtigt, og teknikkerne kan anvendes bredt i vores fødevarer system. Dette medfører en række nye udfordringer.

De nye GMO / NGT'er

De nye genteknologiske metoder gør det muligt at foretage mere målrettede ændringer i genomet af mikroorganismer, planter og dyr og således ændre de biologiske egenskaber på en måde, der ikke tidligere var muligt. Dette er tilfældet, selvom der ikke indsættes nye gener i værtsorganismen. Metoderne til genredigering er billigere og mere tilgængelige end de "klassiske" gamle GMO-metoder, hvilket gør en lang række nye fødevarerprodukter og fødevarerproducenter mulige. Selv små og målrettede ændringer i et genom kan have betydelige virkninger på cellen, organismen og økosystemet. Hastigheden og omfanget af bevidst frigivelse af nye, genredigerede organismer i miljøet vil sandsynligvis øge den samlede risiko for utilsigtede konsekvenser.

Vi kender endnu ikke de [utilsigtede effekter](#) af de nye GMO'er, og i EU reguleres anvendelse og dyrkning indtil videre, på en måde så [risikoniveauet](#) er monitoreret.

Regulering baseret på forsigtighedsprincippet

Risikoen for at sprede organismer med helt nye egenskaber i miljøet i et tempo og omfang, som vi ikke tidligere har haft erfaring med, kræver opmærksom overvågning og kontrol. Der er behov for fortsat regulering baseret på forsigtighedsprincippet for at beskytte menneskers sundhed, naturen og dyrevelfærd. Hvis man deregulerer de nye GMO-metoder nu, bliver forsigtighedsprincippet sat ud af kraft, og man vil sandsynligvis ikke være i stand til at trække de genmodificerede organismer tilbage fra naturen, hvis noget går galt.

Forbrugerbeskyttelse og mærkning

Forbrugerne har ret til at vide, om fødevarer, foder eller andre produkter er genetisk modificerede, og derfor mener vi, at alle sådanne fødevarer og produkter skal mærkes. Mærkning sikrer risikohåndtering, herunder om nødvendigt tilbagetrækning

af skadelige GMO-produkter. Mærkning sikrer også, at forbrugerne kan have tillid til fødevarerne og aktørerne i fødevarerektoren. Åbenhed og gennemsigtighed er en forudsætning for tillid - og for at sikre forbrugernes ret til at kunne vælge non-GMO-alternativer.

Regulering af GMO og EU-Domstolens afgørelser

I EU er det tilladt at dyrke og anvende GMO-planter, når de er risikovurderet, godkendt og mærket. Som EU-land kan man søge om tilladelse til at dyrke GMO-fødevarer, men de skal risikovurderes, mærkes og være sporbare fra jord til bord. Dette gælder også planter, der udvikles med de nye genteknikker, der omtales NGT (New Genomic Techniques).

EU-domstolen har ad to omgange vurderet, om NGT kunne undtages fra EU's GMO-lovgivning i Udsætningsdirektivet. Begge gange er domstolen kommet med en klar afgørelse. Både "klassiske" gamle GMO-teknikker og NGT er omfattet af reglerne i EU's Udsætningsdirektiv. EU-Domstolen fastslog, at eftersom NGT ikke har tradition for sikker anvendelse, samtidig med at der er risiko for at sprede organismer med helt nye egenskaber i miljøet i et tempo og omfang, som man ikke tidligere har haft erfaring med, skal de nye GMO'er reguleres i henhold til GMO-reglerne. Det betyder, at planter udviklet med NGT som for eksempel Crispr Cas9, Talen og Zinc finger skal risikovurderes, mærkes og være sporbare fra jord til bord.

GMO-lovforslag vil ændre Udsætningsdirektivet

Den [5. juli 2023](#) foreslog EU-Kommissionen at ændre udsætningsdirektivet for nye GMO-planter for en kategori, der kaldes NGT-1. Lovforslaget omhandler GMO'er, der bruges til produktion af frø til planter, mad til mennesker og foder til husdyr og fisk. Hvis Kommissionens forslag vedtages, vil det indebære, at NGT-1-planter, hvor der er induceret op til 20 genetiske ændringer i værtsorganismen, ikke længere skal anses for at være en GMO. Dermed vil de hverken skulle gennemgå risikovurdering, mærkes som GMO eller være sporbare. Forslaget er således i modstrid med EU-Domstolens kendelser. Grænsen på 20 genetiske ændringer giver ingen sikkerhed for, at der ikke sker [utilsigtede ændringer](#) af en organismes egenskaber.

Tilfældig mutagenese er konventionelle forædlingsmetoder

EU's udsætningsdirektiv blev udarbejdet i 2001, fordi man erkendte, at gensplejsede organismer indebærer øgede risici for miljø og sundhed. I 2001 skulle man tillige vurdere metoderne til tilfældig mutagenese, der var benyttet siden 1928 i form af blandt andet metoder baseret på radioaktiv bestråling eller kemisk påvirkning. Man vurderede, at der var historisk erfaring for, at sådanne metoder ikke indebar større risici. De blev derfor aldrig reguleret i Udsætningsdirektivet og betragtes i dag som almindelige konventionelle forædlingsteknikker af landbrugsplanter. EU-Domstolens to kendelser opretholdt denne vurdering.

Fortalerne for deregulering af NGT-1-afgrøder argumenterer for, at NGT-1-afgrøderne hverken biologisk eller i praksis lader sig adskille fra ækvivalente afgrøder frembragt ved tilfældig mutagenese, men argumentet er hverken biologisk eller teknologisk set [veldokumenteret](#). Detektionsmetoder, der kan screene NGT-1-modificerede afgrøder, er ved at blive [udviklet](#).

Fremtidssikringen af natur og sundhed forsvinder

Et af de vigtigste kendetegn ved et demokrati er åbenhed og medbestemmelse. Det gælder også spørgsmålet om, hvilke typer teknologier vi som samfund skal vælge at investere i. Det er et overvældende spørgsmål, vi står overfor, og ny teknologi kan komme til at påvirke fødevarersektoren i høj grad. Hvordan klarer vi at opbygge og dele viden om ny teknologi, og derefter forankre politikken i befolkningens værdier og interesser?

De nye metoder til genetisk modifikation er kraftfulde genteknologier, som også bør være under ansvarlig regulering i fremtiden. Udsætningsdirektivet har indtil i dag varetaget kontrol og monitorering af GMO'er for at varetage hensyn til sundhed og miljø. Dette indebærer, at GMO-afgrøder bliver testet og risikovurderet, og at virksomhederne skal udarbejde den nødvendige dokumentation for, at det er sikkert, før det kan anvendes i landbruget. Disse foranstaltninger, der har været med til at beskytte vores natur for frigivet GMO, forsvinder, hvis lovforslaget implementeres. Her er der behov for forskning, som ikke er afhængig af virksomheder, der har interesser i øget brug af GMO'er.

I dele af verden har anvendelsen af GMO'er intensiveret udviklingen af monokulturer i landbruget og skabt uheldige patent ejerforhold for frø og såsæd. Dette er en alvorlig trussel mod mangfoldigheden i vores afgrøder og den globale biodiversitet. Brugen af GMO'er i disse landbrug er sket på bekostning af landmænds og forbrugeres rettigheder og valgfrihed.

Der findes en række internationale aftaler, som beskriver, hvordan vi kan håndtere problemer på GMO-området. [Cartagena-Protokollen](#) under konventionen om biologisk mangfoldighed giver alle medlemslande ret til at tage hensyn til socioøkonomiske forhold, når de overvejer handel med GMO'er. Og lande, der har tilsluttet sig [Aarhus-konventionen](#) og dens tillæg om GMO'er, forpligter sig til at informere og lytte til offentligheden i spørgsmål, der vedrører udsætning af GMO'er i naturen, herunder salg af GMO-produkter.

3. Om Netværk for Risikovurdering og Mærkning af GMO

Vores netværk består af en række organisationer og personer fra NGO-netværket i Danmark. Det, der forener os, er ønsket om at bevare Udsætningsdirektivet 2001/18/EC, for at sikre at der også i fremtiden findes en ansvarlig GMO-regulering samt valgfrihed for forbrugere og producenter, der ønsker at kende de teknologier, der har frembragt såvel såsæd som fødevarer.

Hver organisation har sine egne visioner for, hvordan vi sikrer en fremtid med tilstrækkelige og sunde fødevarer til alle. På samme vis tager hver organisation afsæt i egen viden om, hvorfor GMO-afgrøder i landbruget ikke er nødvendige, og vi foreslår alternativer i tråd med egen organisations arbejde med jord, frø/såsæd, dyrkningsmetoder, fødevarereproduktion og forbrugerindflydelse.

Retningslinjer for netværkets arbejde

1. Vi arbejder for at bevare EU's GMO-lovgivning om udsætning af genmodificerede organismer for at beskytte naturen, den biologiske og genetiske mangfoldighed samt mennesker, dyr og økosystemer mod spredning og skadevirkninger forårsaget af GMO.
2. Vi arbejder for at sikre valgfrihed for forædlerne, jordbrugerne, fødevarereproducenterne, detailhandlerne og forbrugerne til at vælge GMO-fri produkter og for at sikre fortsat tilgængelighed af GMO-frie fødevarer, foder, frø og dyr.
3. Vi arbejder for at fremme en demokratisk, åben og vidensbaseret debat om genetisk modificerede planter, dyr og mikroorganismer.
4. Vi arbejder for at sikre, at forsigtighedsprincippet respekteres i lovgivning om genmodificerede organismer samt i al forskning, udvikling og regulering af genmodificerede organismer.
5. Vi arbejder for at sikre uafhængig forskning i både kortsigtede og langsigtede konsekvenser af GMO-teknologier, for økosystemer, menneskers sundhed og dyrevelfærd.
6. Vi anviser alternativer til GMO-landbrug og GMO-fødevarereproduktion i tråd med vores viden og praktiske erfaringer i hver organisations eget arbejde med jord, frø/såsæd, dyrkningsmetoder, fødevarereproduktion og forbrugerindflydelse.

Organisationer i Netværk for Risikovurdering og Mærkning af GMO

Foreningen for Biodynamisk Jordbrug
Landsforeningen Praktisk Økologi
Landsforeningen Grøn Hverdag
Corporate Europe Observatory
Frie Bønder - Levende Land
Det Fælles Bedste
Frøsamlerne
Permakultur Danmark
Dansk Vegetarisk Forening
Demeterforbundet i Danmark
Biodynamiske Forbrugere
IBF Farming ApS
Foreningen Netværk for Økologisk Akvakultur
Landsforeningen for Økosamfund
Isabelle Denaro
Københavns Fødevarerfællesskab
Miljøbevægelsen NOAH

Landsforeningen Praktisk Økologi

